

UDK 821.131.1.09De Carlo, A.

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno 22. 5. 2024. / Received 22-05-2024

DOI: 10.38003/zrffs.18.3

Antonela Marić

Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet

HR-21000 Split, Poljička cesta 35

antonela@ffst.hr

<https://orcid.org/0000-0001-8123-1641>URBANITET KAO GENERATOR KRIZE: ANDREA DE CARLO I FENOMENOLOGIJA
OTOKA

Sažetak

U ovom ćemo se radu osvrnuti na prostor otoka kao privilegiranoga distopijskog prostora u romanima Andree De Carla te ispitati u kojoj se mjeri prostor otoka percipira kao svojevrsno imaginarno *nemjesto* (Augé), kao prostor bijega od urbaniteta, interpretiran kao ambijent grada koji u njegovu stanovniku uzrokuje osjećaj tjeskobe i kriznih stanja. Autorov prijezir usmjeren je prema gradskim institucijama koje smatra opsoletnima i arhaiziranim, a u svojim gnjevnim opisima ljudi i fenomena u društvu ne šteti ni malograđanski mentalitet ni ono što je ostalo od nekadašnje aristokracije. Autor progovara o globalnim politikama i trendovima, elitizmu nekolicine i konformizmu mnogih te krizi pojedinca koja izbija i pretače se na kolektiv, u okviru semiotike društvenog, fokusirajući se prije svega na nemogućnost borbe protiv sve invazivnijeg konzumerizma i hipokrizije, koji se uglavnom osjećaju u urbanim središtima, u gradovima, gdje je čovjek zaboravio i zanemario svoju pravu, istinsku prirodu, nestrategički je preobražavajući i prilagođavajući svojim potrebama. Kriza se osjeća prije svega u gradovima, ali i u metaforičkim *nemjestima*, naizgled samodostatnima, ponekad i nestvarno rajsima (Bachelard), poput otoka, kuće, prostora na osami i sl., koje autor prisposobljuje u svojim djelima. De Carlo njeguje stalan odnos ljubavi i mržnje prema svojem rodnom gradu, Milanu, govoreći o dominaciji i konfrontaciji novostečenih i novonametnutih društvenih vrijednosti i nastojeći prikazati osjećaje pojedinca, prisiljena boriti se za egzistenciju. De Carlo upija i ironično reproducira manifestacije krize realno, dosljedno i ironično opisujući suvremeni svijet u cijelom spektru njegovih karakteristika: poroka, opsesija, strahova, mana i proturječja. U tom smislu autor favorizira prostor otoka i prepoznaje ga kao metaforu utopijskog mjesta, koje pruža sigurnost u bijegu od urbaniteta.

Ključne riječi: Andrea De Carlo, kriza, urbanitet, otok, distopija

1. Uvod

Gaston Bachelard u svojoj čuvenoj *Poetici prostora* argumentira kako jedino fenomenologija kao promišljanje »ishodišta slike u individualnoj svijesti« (Bachelard 2000: 6) može pomoći odrediti smisao pojedine pjesničke slike.

Pokušavajući interpretirati značenje koje pjesničkim slikama dodjeljuje taj francuski filozof, primjećujemo da Bachelard apstrahira pojedine fenomene upućujući na to da pjesnička slika sadrži »samosvojnu dinamiku« bez hipoteke prošlosti, ali s naglaskom na sadašnji doživljaj. Prema Bachelardovu mišljenju, dobar pjesnik, ako je uspješan, umješno komunicira dinamične slike tako da one odmah »puštaju korijen« u čitateljevu percepciju pri čemu ih on subjektivizira. Slika, u tom smislu, ne predstavlja nekakav apstraktan objekt, već se kao takva transsubjektivizira i realizira svoju »specifičnu stvarnost« (Bachelard 2000: 6), pri čemu je transsubjektivizaciju slike moguće shvatiti jedino fenomenološki. Vodili smo se tom mišlju pokušavajući uspostaviti specifičnu stvarnost distopijskog svijeta, kojega nam u svojim djelima vrlo sugestivno opisuje Andrea De Carlo. Postavili smo si ovdje zadatak prikazati otok, kao svojevrсни imaginarni mikrokozmos, i produkt želje suvremenog čovjeka da pronade utočište od ustreptalih dnevnih dinamika. Kad bismo željeli ponuditi opis toga distopijskoga mjesta, gotovo bi se instinktivno nametnula slika zaobljena prostora razvedenih rubova, sigurna u svojoj zatvorenosti poput majčine utrobe, ograničenih dimenzija, okružena morem. Predodžba otoka kao izoliranoga djelića kopna, neizostavno je sadržana u imaginaciji pojedinca, ali i kolektiva. Ta je slika nasljedovana zahvaljujući antropološki orijentiranim nastojanjima da se u brojnim dosadašnjim istraživanjima ponude određena etnološka, sociološka i druga tumačenja, takva da nas, poopćujući, čak pojednostavljujući fenomenologiju otoka, ona podsjećaju na odavno pohranjene opisane slike.

Bez obzira na širu definiciju otoka kao antropološkog prostora, prostora kulture, povijesti i različitih sudbina u braudelovskom smislu¹, misao koja dolazi u svijest gotovo automatizmom jest ta da bi se fenomen otoka u djelima Andree de Carla otok mogao doživjeti kao mjesto koje se ne može definirati ni kao identitetsko, relacijsko ili povijesno, nego, dakle, kao kakvo imaginarno *nemjesto* (Augé 1992). Svijet supermoderniteta, da parafraziramo Augéa (1992: 73), stvara takva mjesta, koja to nisu, pa ih zovemo *nemjestima* jer ona pate od stanovite izolacije, odvojenosti, čak i osamljenosti. Takva mjesta predstavljaju određenu vrstu metaforičkih utočišta koja nude zaštitu i koja ostaju u interaktivnom odnosu s vanjskim svijetom unatoč problemima što ih sa sobom nosi takozvani supermodernitet, kako to sugerira Lotman (1990). Čini se da su dva čimbenika odlučujuća pri definiranju kulturne antropologije otoka shvaćena, kako to poima spomenuti Augé (1992: 58), kao »mjesta izvrsnosti kulturnog totaliteta«: definiranje pojedinca kako bi se definirao kolektiv i definiranje njegova odnosa s vanjskim svijetom. Kulturnu, a moguće i antropološku izvrsnost, definira pojedinac koji predstavlja kolektiv i nužno mora biti u odnosu s vanjskim svijetom ne bi li proširio svoje granice te tako utjecao na društvo, moguće i na javno mnijenje; šireći horizonte, imajući uporan utjecaj na sustav vrijednosti o kolektivnom načinu promišljanja o umjetnosti. Ako je istina da »umjetnost mora

¹ Fernand Braudel (2017) u svojem epohalnom djelu o mediteranskom prostoru upućuje na isprepletenost povijesno-kulturnih i geografskih karakteristika navodeći kako se u tom prostoru dijakronijski i kapilarno povezuje tisuće stvari istodobno: od mora koja ga okružuju, do krajolika i civilizacija naslaganih jedni na druge. Dojam je da se gotovo svaki takav otočki prostor u kojemu se isprepleću različite stvarnosti čini već doživljenim, pa se stoga može slično i interpretirati. Naime, percepcija je da je to prostor unutar kojega se sve ciklički ponavlja i prožima te se zato čini unaprijed poznatim.

izražavati društvo« i ako to mora činiti »dobrovoljno« i na aktivan način, tada proces umjetničkog stvaranja *par excellence*, kako bi ponovno predložio ta umjetnička *nemjesta*, mora biti u stanju spojiti individualno iskustvo i kolektivno te razlikovati, a potom i izraziti kulturu, lokalizacijom društva te tumačenjem i generiranjem zajedničkih antropoloških vrijednosti. Namjera ovoga rada jest, u tom smislu, istražiti otočki svijet Andree de Carla te ispitati u kojoj mjeri prostor otoka može biti percipiran kao svojevrsno imaginarno *nemjesto*. Otok se, nadalje, ovdje percipira kao prostor zaštite od urbaniteta, interpretirana kao atmosferu i prostor grada koji u njegovu stanovniku uzrokuje osjećaj tjeskobe i kriznih stanja. U narednom tekstu osvrnut ćemo se na nekolicinu romana ovoga pisca, prije svega na njegov roman *Villa Metaphora*, koji ćemo povezati sa sličnim privilegiranim, distopijskim prostorima u romanima: *Due di due*, *Di noi tre*, *Yucatan*, *Techniche di seduzione* i *Treno di panna* pri čemu ćemo taj prostor identificirati kao kakvu vrstu „sigurnog mjesta“.

2. Urbani centri kao generatori krize

De Carlo je autor koji često osuđuje krizu u društvu, shvaćenu kao raširenu i višestruku pojavu, prisutnu na više razina, počevši od osobne, do krize koja eksplodira na kolektivnoj razini. U svojem opusu autor se predstavlja kao diskretan promatrač društvenih i postindustrijskih, čak i supermodernih promjena govoreći o etičkim, etničkim i kulturnim promjenama. Kriza se prije svega osjeća u urbanim središtima, poput Milana, ali i u metaforičkim mjestima, naizgled samodostatnima, ponekad i nestvarno rajsima, poput kuće, prostora na osami i sl., koji bi se takvim mogli doživjeti zbog svojega oblika, ozračja ili izgleda, a koje autor prisposobljuje u svojim djelima. De Carlo, koji njeguje stalan odnos ljubavi i mržnje prema svojem rodnom gradu, Milanu, govoreći o dominaciji i konfrontaciji novostečenih i novonametnutih društvenih vrijednosti, nastoji prikazati sve, makar i najbanalnije osjećaje pojedinca, prisiljena boriti se protiv (ali ne jedino) egzistencijalnih kriza. Naš je autor sposoban upijati i ironično reproducirati tragove, vijesti i manifestacije krize, realno dosljedno i ironično opisujući suvremeni svijet u cijelom spektru njegovih karakteristika: poroka, opsesija, strahova, mana i proturječja. Sebičnost i primitivizam, osobni odnosi, spletki, bijeg u ekskluzivitet otoka (*Villa Metaphora*) ili u sigurnost »dviju kuća« (koje također možemo percipirati kao samodostatan svijet), kako je to slučaj u romanu *Due di due*, jasan su pokazatelj neminovnosti krize koja se percipira kao stalna prijetnja društvu i pojedincu rezultirajući posvemašnjim osjećajem pesimizma i alijenacije. Čini se da De Carlov opus karakterizira i intelektualizam kao znak osobne superiornosti jer je to za njega jedan od načina borbe protiv licemjerja i apsurdnih norma prijetvornog društva.

De Carlo debitira 80-ih godina 20. stoljeća, u književnom trenutku u kojem su se, prema mišljenju pojedinih kritičara, tražili, publici nudili i posljedično uvažavali novi i drukčiji autori. Prijelomno je za našeg autora bilo predstavljanje mladih pisaca na sajmu u Frankfurtu 1985. godine (Casadei i Santagata 2007: 405), kada se široj publici De Carlo predstavlja kao autor posvećen svojim uvjerenjima, autor koji piše o univerzalnim temama, osobno proživljenima i posvjedočenima. Autorov prijezir usmjeren je prema institucijama koje smatra opsoletnima i arhaiziranim, u potpunosti otpornima na bilo kakve promjene, a u svojim gnjevnim opisima

ljudi i fenomena u društvu ne šteti ni malograđanski mentalitet ni ono što je ostalo od nekadašnje aristokracije. Dijeleći buntovnički mentalitet i zajedničku borbu protiv konformizma, sebičnosti i vlasti, De Carlo upućuje na generacijski jaz te na revoluciju mladih koji se protive volji roditelja, njihovu licemjerju i želji za nametanjem starih tradicija i zastarjelih načela. Naš autor progovara o globalnim politikama i trendovima, elitizmu nekolicine i konformizmu mnogih, krizi pojedinca koja izbija i očituje se u kolektivu, u semiotici društvenog, fokusirajući se prije svega na nemogućnost borbe protiv sve invazivnijeg konzumerizma i hipokrizije, koji se uglavnom osjećaju u urbanim središtima, u gradovima, gdje je čovjek zaboravio i zanemario ono iskonsko i nepatvoreno, pravu, istinsku prirodu, preobražavajući je i prilagođavajući svojim potrebama bez strategije, logike ili osjećaja dok su mu um i srce vođeni isključivo željom za profitom. Za De Carla mjesta poput urbanih središta predstavljaju zmijske jazbine i legla korupcije odakle valja pobjeći. Nije, stoga, slučajno što njegovi protagonisti bježeći od krize, bježe iz urbanih središta (metaforiziranog Milana) tražeći imaginarna mjesta, *nemjesta*, sigurne i skrivene prostore; često bezizlazno lutajući tim urbanim labirintima, u potrazi za načinima ostvarenja svojih svojih snova. Autor, dakle, ne bez autobiografskih referencija, opisuje likove koji traže utočišta, poznata, sigurna mjesta, poput kakva otoka², primjerice poput imaginarnog otoka Tari ili otoka *Yucatan* u istoimenom romanu ili pak metaforičkog mikrokozmosa dviju kuća u *Due di due*.

3. Imaginarij nemjesta

U svojim ranim romanima, *Treno di panna* i *Yucatan*, De Carlo naznačuje pravac kojim će poslije krenuti i sugerira teme kojima će se baviti u sljedećim romanima. Naime, u navedenim romanima autor otvara problem osobne krize pojedinca i borbe za vlastitu egzistenciju opisujući kompleksne note društvene ljestvice i iskazujući rastuću zabrinutost zbog sveopće korupcije u društvu. Njegovi su likovi autobiografski obojeni te dobrim dijelom reflektiraju De Carlovu razočaranost novonametnutim egzistencijalnim vrijednostima. U romanu *Treno di panna* autor metaforizira pomalo konfuzan lik Giovannija Maimerija, koji sanjajući američki san, odlazi u Los Angeles. Unatoč velikim planovima zapošljava se u talijanskom restoranu, gdje zarađuje jedva dovoljno da može platiti najam sobe i hranu. On često, mučen egzistencijalnim nezadovoljstvom, frustrirano luta kalifornijskim Gradom Anđela fotografirajući poznate osobe ispred njihovih prekrasnih domova i zavideći im na, njemu nedostižnoj, raskoši. U konačnici se zapošljava u školi u kojoj predaje talijanski jezik i tamo upoznaje Marsciju, glumicu iz Bel Aira, a preko nje i ljude iz svijeta zabave, poznate glumce i redatelje. Dok s jedne strane kao da može opipati blještavilo nedostižna sna, sjaj i raskoš elite, s druge se strane čini da u ostvarenju

² U tekstu „Sicilija u vremenu i prostoru: migracija, ekoodrživost, gradski ambijent i otuđenje u zbirci pripovjedača *Sicilia d'autore*“ autorica definira otok kao *locus amoenus* ili *locus terribilis* sukladno percepciji promatrača u interakciji ambijenta, društva te drugih eksternih čimbenika, posebno na sinkronijskoj razini, upućujući na specifičnost prostora otoka u njegovoj međuovisnosti s kopnom te implicirajući da promjene, čak i ako se događaju na mikrorazini, svoje reperkusije imaju na makrorazini. Autorica, nadalje, upućuje na povremenu ambivalentnost koja nastaje fuzijom dviju percepcija, pri čemu privilegirani prostor postaje istodobno *locus amoenus* i *locus terribilis*. Usp. Mihaljević 2023: 1–16.

toga sna nikad ne može uspjeti. De Carlo tim likom opisuje život tisuća putnika i migranata koji su se odvažili uputiti u nepoznato. Nedostatak vlastitog prostora i pristojnih životnih uvjeta opet upućuje na egzistencijalnu krizu. Taj junak ovisi o milosti lažnih prijatelja, bez mogućnosti realizirati stabilnu egzistenciju. Ispod vibrirajućih zidova sobička u kojem živi stalno zuje automobili, pa je civilizirani život u toj kući gotovo nemoguć. Ni drugu kuću natrpanu predmetima, u koju se poslije seli, ne uspijeva doživjeti kao individualizirano utočište jer je i ona kakva vrsta *nemjesta* kojima prolaze bezimni pojedinci (Bachelard). Televizor koji dominira prostorom samo je podsjetnik na nedostiznost američkog sna, na vilu s vrtom sa zasađenim palmama i eukaliptusom. Sa svojom hladnom LED rasvjetom i sterilnim obavijestima televizor nas asocira na pulsirajući ekran neke putničke stanice, terminala ili sl. Takva se slična tema spominje i u romanu *Yucatan* te je također povezana s putovanjem u Sjedinjene Američke Države uz dozu ezoteričnog, okultnog i misterioznog. Još se jednom sve događa uz kulise svijeta glamura, likom glavnog junaka, filmskog redatelja, s naglaskom na umjetno stvorene razlike koje društvo stvara namećući pogrešne standarde. Roman *Tecniche di seduzione* priča je o profesionalnom životu novinara milanskog časopisa *Prospettiva*, tisuću svjetlosnih godina udaljenom od ostvarenja njegovih želja. Roberto Bata depresivan je i tužan lik, ugušen svojom okolinom, koji bježi od stvarnog života u svijet romana, interpretirana kao kakvu vrsta podsvjesnog imaginarnog otoka. Prijateljstvo s piscem Marcom Polidorijem otvara mladomu novinaru mogućnost preseljenja u Rim, grad lažnih političara i političarki, grad muškaraca sumnjiva morala³ i žena spremnih pregaziti sva načela, sve moralne vrijednosti, kako bi ostvarile svoje ciljeve. Robertova je okolina lišena etičnosti jer su ambicija i bespoštedna borba za afirmacijom i uspjehom stupovi na kojima se temelje ljudski životi. Autor i u tom romanu progovara o imanentnoj krizi vizionarski sugerirajući njezinu neizbježnost te predviđajući uništene živote. Roman *Due di due* posebno se fokusira na sindrom otuđenja kao nedvojbenu i jasnu manifestaciju osobne krize. Riječ je o pseudoautobiografiji u kojoj autor pripovijedanje započinje očima nezrelog i infantilnog dječaka, da bi naposljetku, spoznajući život i svijet, evoluirao u zrelu, samosvjesnu odraslu osobu. Na početku priče glavni je junak naivan, zbunjen školarac, bez pravog stava prema ljudima i svijetu oko sebe. Kako on postupno odrasta, tako u njemu sazrijeva prezir prema društvu, pravilima i konformizmu. Poučen kasnijim iskustvom, događajima i epizodama, uspijeva ostati autentičan i prevladati svaki pokušaj razjedinjenog i trulog društva da ga apsorpira i zakopa u svoje moralno blato. S druge strane, drugi protagonist, njegov bliski prijatelj, ne uspijeva prebroditi svoju osobnu krizu ostajući zauvijek buntovno i nezrelo dijete koje nikada ne uspijeva spoznati svoj puni identitet (Erikson 1968)⁴. U tom smislu, De Carlovi privilegirani mikrokozmosi, mjesta –

³ U uvodu romana *Tecniche di seduzione* Andrea de Carlo (2007: 5–6) otvoreno govori o krizi u društvu, koju snažno osjeća: »Volevo descrivere la commistione oscena tra ambizioni materiali e finte ispirazioni, indignazioni ostentate e complicità nascoste, proclami di dissociazione e condivisioni di privilegi. Volevo parlare di conflitti di interessi, scambi di favori e di ruoli, legami viscidati e insistenti, gelosie, rancori, servilismi, finte generosità, doppi e tripli fini. [...] Avevo voglia di parlare di tutte queste cose nel modo più diretto possibile. Avevo anche voglia di parlare dello scrivere come urgenza di comunicazione, e dello scrivere come gioco freddo [...]«.

⁴ Erik Erikson, utemeljitelj je ego-psihologije. Pozivajući se na neke freudovske koncepte, poput ega, ističe važnost utjecaja društva i kulture na razvoj pojedinca. Prema Eriksonu, presudnu ulogu u

nemjesta, otoci, utočišta, predstavljaju prostor koji pojedinac odabire s ciljem da sebi osigura prostor sigurnosti i zaštite dok ne postigne dovoljan stupanj zrelosti kako bi se suočio sa svojom okolinom. U romanu *Due di due* protagonist zahvaljujući projekciji u svojega dvojnika, uspijeva nadići stanje krize transformirajući sebe (kad već ne može okolinu) od početnog osjećaja prolaznosti života, osjećaja da je samo promatrač u vlastitom životu, žaljenja zbog nemoći da utječe na procese oko sebe i da se svijet oko njega ruši, do svoje pune emancipacije.

Budući da pojedinac odrasta u svijetu u kojem (su)postoje drugi pojedinci i nikad nije izoliran (Friedman 2001: 121), on nužno mora naučiti biti s drugima, što ujedno generira svojevrsan sukob sa samim sobom. Protagonisti u romanu *Due di due* pokušavaju pobjeći od tog stanja. Percepcija vanjskog svijeta, odnosno života u Milanu, života u napućenom, industrijskom gradu u kojem konzumerizam predstavlja najuzvišeniju vrijednost, toliko ih guši da ih istodobno tjera da o sebi razmišljaju kao o oštećenoj robi. Prisutan je osjećaj usamljenosti, otuđenosti, čak i u opisu bezličnih nizova zgrada toga usamljenog grada. Isti osjećaj otuđenosti pokreće i protagoniste *Vile Metafore* iz istoimenog romana.

Vila Metafora nije ništa drugo doli prekrasna, restaurirana građevina jedinstvene čistoće i gotovo nadrealne bjeline, smještena na nepoznatom geografskom položaju u južnoj Italiji, na nepostojećem mediteranskom otoku Tari. Taj je otok centar svijeta i određena vrsta *bubble islanda*, gotovo kao u kakvoj futurističkoj utopiji⁵, kako sugerira Wang (2024), gdje su likovi prividno zaštićeni od vanjskog utjecaja. Priča je to o dekadenciji cijele jedne generacije prikazom likova iz *jet seta*, koji u vilu dolaze brodovima kako bi proveli ekstravagantan odmor, drukčiji od odmora u uobičajenim mondenim ljetovalištima. Kreator i graditelj vile, arhitekt Perusato, u restauratorske radove i obnovu vile uložio je svoj život. Stvorio je idiličnu oazu na otoku želeći pobjeći od svojeg života i obitelji u gradu. Kao veliki konformist on se mentalno ne uspijeva odvojiti od svojih gradskih navika. Posjetitelji *Vile Metafore* tipični su snobovi iz visokog društva, predstavnici gradske elite: saborski zastupnik Gomi, korumpirani političar, američka glumica Lynn Lou i njezin nesposobni suprug Brian Neckhart. Glumičin suprug ima lobističku tvrtku, a razmažena mlada glumica ponaša se svađalački, zameće skandale i zastupa banalne vrijednosti mlađih predstavnika visokog društva. Ondje je i jedan saborski zastupnik kao inkarnacija pojma zloupotrebe vlasti i bahatosti. On je u svojoj beskrupuloznosti nezaustavljiv

rastu, napretku i prilagodbi pojedinca treba pripisati okolini u kojoj pojedinac živi. Erikson tvrdi da prevladavanje osam faza ljudskog razvoja može pridonijeti rješavanju krize u evoluciji pojedinca polazeći od premise da svaka osobna i kolektivna kriza sadrži elemente koji pridonose rastu. Nakon što se svaka sljedeća faza uspješno prevlada, pojedinac može razviti svoje potencijale i karakterno sazrijeti. Erikson također smatra da je osobni rast neodvojiv od društvenih promjena te prepoznaje veze između individualne i povijesne krize jer ta dva procesa određuju jedan drugog razvijajući jasne i međuovisne veze. Ovdje nas najviše zanima peta faza adolescencije, u kojoj pojedinac razvija odnos s društvom. To je faza u kojoj fizički i emocionalno pojedinac sazrijeva i razvija sliku o sebi u svijetu. Ako pojedinac, adolescent, uspije riješiti emocionalne krize kojima je izložen, uspjeh će razviti vjernost i odanost koje su, prema Eriksonu, preduvjeti zrelosti. Međutim, ako to ne uspije, njegov će identitet biti difuzan i zbunjen, a njegova percepcija vlastite osobnosti bit će izrazito nestabilna.

⁵ Wangova futuristička utopija fokusirana je na prezentaciju Manhattana kao otoka s urbanim središtem koje se gradi ispod kupole. Zanimljiva je teza o izgradnji kupole »the creation of a bubble« do eksplozije kupole »the burst of a bubble«, koju bismo mogli povezati s egzistencijalnim i ekonomskim pitanjima te s iluzijama o tzv. američkom snu, prisutnom u De Carlovim romanima.

i spreman uništiti sve one koji mu stanu na put. Gospođa Poulanc licemjerna je francuska novinarka, koja nije došla na otok zato što je dobra osoba i prijateljica, nego kako bi saznala povjerljive informacije koje želi objaviti s ciljem dobivanja Pulitzerove nagrade. Njemački bankar Werner Reitt i njegova supruga u bijegu su od seksualnog skandala. On glumi dobrohotnog bankara, ali je u stvarnosti nekontrolirani pronacistički despot izrazito neugodnih manira. Ondje je i Ramiro, svjetski poznati *chef*, koji svojim snobovskim ponašanjem predstavlja svu hipokriziju ovoga mjesta. Jedina koja iskreno želi razriješiti sa svojom prošlošću jest Lara, mlada scenografkinja, koja s Paolom, kiparom i zaljubljenikom u prirodu, zastupa drukčije vrijednosti. De Carlo drži na okupu različite pojedince s individualnim problemima koji u grupi eksplodiraju subordinirajući individualno predodžbi kolektivnog. Projekt suživota u vili, u sinergiji s prirodom, uz druženje i puno poštovanje tradicije, nije uspješan jer kuća, na prvi pogled romantična građevina bogate povijesti i tradicije, hibridno je i ambivalentno mjesto, lažna betonska himera, koja balansira prirodno i umjetno. Jedini koji ne pada na čari glamura i luksuza i koji se ne ponaša licemjerno jest mladi umjetnik, koji na kraju spašava goste od erupcije vulkana. Vrlo je to simboličan završetak, koji izjednačava snagu prirode sa snagom umjetničke kreacije sugerirajući da je samo umjetnost iskrena jer proizlazi iz dubine ljudske duše.

4. Zaključak

De Carlov otok, vila, kuća, ured, čine se dobro poznatim bliskim prostorima, koje prepoznamo i s njima se poistovjećujemo. Autor nam ih opisuje kao binarna mjesta, kao alternativu uobičajenom načinu života koju nam nudi supermoderna stvarnost. Ta mjesta mogu biti imaginarna ili stvarna mjesta koja nude »iluziju zaštite« (Bachelard 2000: 5–39) ili to mogu biti mjesta koja Bachelard naziva »umjetnim rajem«, mjesta koja nisu dom, ali se najviše približavaju tom pojmu. To su mjesta, koja autori poput De Carla, opisuju kao utočišta, kao prostor bijega od svakodnevice, od krize koju je stvorilo društvo. De Carlo osjeća krizu, osjeća samoću, na nju upućuje i njome prokazuje društvene fenomene koji je generiraju. Prema De Carlu, urbani su prostori ti koji generiraju anksioznost. Daniel Levinson (1980: 288–289) smatra da struktura, okvir života koji smo sami sebi stvorili, čini most između strukture osobe i strukture društva. Individualni rast ovisi o kombinaciji tih elemenata u procesu individualne evolucije. S druge strane, Augé upućuje na to da iako živimo okruženi drugim ljudima, mi zapravo živimo i rađamo se u svijetu sami, često i umiremo sami na nekim atipičnim mjestima, u prijevoznom sredstvu, avionu, dizalu, automobilu, restoranu ili hotelu (Augé 2009^b: 9), koji uvelike pridonose osjećaju krize. Događa se da svaki pojedinac, kad osjeti krizu, osjeća da se ne može osloniti na uobičajene mehanizme. U situaciji krize tražimo poznate prostore. Tada nam čak i amorfnu, napućenu mjesta, koja u svojoj biti predstavljaju bezlična i dehumanizirana *nemjesta* kao takva (Augé: 2009^a), označavaju poznatu stvarnost, relativno čak i blisku. Ta su mjesta prolazna; ona su točke tranzita, ali odražavaju supermodernu stvarnost i jako obilježavaju pojedinca, pa time na određeni način ilustriraju kolektiv. Svaka kriza uzrokuje cijeli niz reakcija kao odgovor na događaje koji su je potaknuli, od izloženosti agresiji, nasilju, neugodnostima koje dovode pojedinca kao individuu, ali posljedično i kolektiv, do toga da traži pomoć ili razvije mehanizme za prevladavanje

nastale krize. U ovom radu namjera nam je bila prikazati svijet metaforiziranog otoka, kao kakva imaginarnog mikrokozmosa, koji smo asocijali s poznatim, u memoriji pohranjenim slikama. Budući da De Carlo prezire urbane prostore, koji su po njegovu mišljenju generatori krize, on izlaz pronalazi u imaginarnom prostoru koji nije urban. U uvodu smo spomenuli snagu pjesničkih slika i ustvrdili da, ako su pjesničke slike snažne, ako se ponašaju kao da su stvarne i ako su, kako sugerira Bachelard, »pustile korijen«, onda bi se i ova književna *nemjesta* zapravo mogla interpretirati kao pokušaj odgovora na krizu i bijeg u imaginarno kao način borbe sa sve prisutnijom alijenacijom. U tom smislu De Carlo favorizira prostor otoka i prepoznaje ga kao imaginarni metaforizirani prostor, bez preciznih geografskih koordinata. To je utopijski prostor, samodostatan i siguran. U svojim je romanima De Carlo promatrač koji, kao i svaki drugi pojedinac, upućuje na opasnosti nastale izostankom reakcije na postindustrijske promjene, gubitak etičkih, etničkih i kulturnih vrijednosti te na činjenicu da je umjetnost, u takvim okvirima, jedina konstanta.

Literatura

- Augé, M. 2009^a. *Nonluoghi. Introduzione a una antropologia della surmodernità*. Milano: Elèuthera.
- Augé, M. 2009^b. *Che fine ha fatto il futuro? Dai nonluoghi al nontempo*. Milano: Elèuthera.
- Bachelard, G. 2000. *Poetika prostora* (prev. Zorica Ćurlin). Zagreb: Ceres.
- Bachelard, G. 1958. *The Poetics of Space*. Boston: Beacon Press.
- Braudel, F. 2017. *Il Mediterraneo. Lo spazio, la storia, gli uomini, le tradizioni*. Milano: Bompiani.
- Casadei, A.; Santagata, M. 2007. *Manuale di letteratura italiana contemporanea*. Bari: Editori Laterza.
- De Carlo, A. 1981. *Treno di panna*. Milano: Bompiani.
- De Carlo, A. 1986. *Yucatan*. Milano: Bompiani.
- De Carlo, A. 1987. *Di noi tre*. Milano: Mondadori.
- De Carlo, A. 1989. *Due di due*. Milano: Mondadori.
- De Carlo, A. 2007. *Tecniche di seduzione*. Milano: Bompiani.
- De Carlo, A. 2012. *Villa Metaphora*. Milano, Bompiani.
- Korol, A. D. 2020. "Anthropological Crisis in the Social Realities of the 21st Century". *Russian Journal of Philosophical Sciences, Filosofskie nauki*, 64, 5, 45–56. <https://doi.org/10.30727/0235-1188-2021-64-5-45-56>
- Levinson, D. J. 1980. "Conception of Adult Life Course". U N. J. Smelser, Erikson; H. Erik (ur.), *Themes of Work and Love in Adulthood*. Cambridge: Harvard University Press.
- Friedman, J. A. 2001. *Le origini del se e dell'identità*. Roma: Casa Editrice Astrolabio.
- Erik, H. E. 1968. *Identity. Youth and Crisis*, New York: Norton.
- Manannikova, M. V. 2023. "Alienation: identity crisis". *Intellekt. Innovacii. Investicii / Intellect. Innovations. Investments*, 6, 143–150. <https://doi.org/10.25198/2077-7175-2023-6-143>.
- Mihaljević, N. 2023. „Sicilija u vremenu i prostoru: migracija, ekoodrživost, gradski ambijent

- i otuđenje u zbirci pripovjedaka *Sicilia d'autore*". *Mogućnosti*, 1/2, 1–16. <https://www.knjizevni-krug.hr/wp-content/uploads/2023/11/Mogucnosti-2023.pdf>
- Mikhailovich, L. Y. 1990. *Universe of the Mind: A Semiotic Theory of Culture*. London – New York: I. B. Tauris – Co Ltd.
- Pellicer-Ortín S; Sarikaya-Şen, M. 2021. "Introduction. Contemporary Literature in Times of Crisis and Vulnerability: Trauma, Demise of Sovereignty and Interconnectedness". *European Review*, 29, 3, 315–332.
- Smelser, N. J.; Erikson, E. H. 1980. *Themes of Work and Love in Adulthood*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wang, L. 2024. "The Bubble Metropolis: Manhattan Island Crises in Contemporary Science Fiction". *Island Studies Journal*, 19, 2. <https://doi.org/10.24043/001c.94618>

URBANITY AS A CRISIS GENERATOR: ANDREA DE CARLO AND THE PHENOMENOLOGY OF ISLANDS

Abstract

In this paper, we will look into a privileged dystopian space in the novels of Andrea De Carlo and examine to what extent islands or island-like spaces are perceived as imaginary non-places (Augé), e.g., as metaphoric spaces aimed at escaping from urbanity being interpreted as physical and metaphorical phenomenon that put upon its inhabitants the feelings of anxiety and crisis. The author questions global policies and trends, and looks with disdain to hypocrisy, and the elitism of the few vs. the conformity of the many. De Carlo is concerned with the individual crisis that emerges and pours itself over the collective, focusing primarily on the feeling of resignation and alienation. The crisis is felt in cities, but also in metaphorical non-places, seemingly self-sufficient, sometimes even unreal paradises (Bachelard), such as the house, isolated spaces, etc., which the author parallels in his works. De Carlo nurtures a constant love-hate relationship with his hometown Milan, speaking about the dominance and confrontation of newly acquired and newly imposed social values, trying to understand feelings of both individuals and the collective, immersed in existential struggles. De Carlo absorbs and ironically depicts the manifestations of crisis, realistically, consistently, and ironically describing the contemporary world in all its characteristics: vices, obsessions, fears, flaws, and contradictions. With this regard, the author favors and recognizes the island as a metaphor for a utopian place that provides security in escaping from urbanity.

Key words: Andrea De Carlo, crisis, urbanity, island, dystopia